

Meten van kennelijke welvaart met gelukkige levensjaren¹

Ruut Veenhoven²

[EHERO working paper 2019-5](#)

Samenvatting

Veronderstelde welvaart is aanwezigheid van condities in een land die ‘goed’ geacht worden, kennelijke welvaart is hoe goed mensen er gedijen. Het bbp meet veronderstelde welvaart net zoals de meeste indexen van brede welvaart.

Kennelijke welvaart blijkt uit hoe lang en gelukkig mensen leven en is vergelijkbaar tussen landen en over tijd. Deze kennelijke welvaart is goed meetbaar en zegt meer dan de veronderstelde welvaart, die gemeten wordt door omstandigheden waarvan we denken dat die goed voor ons zijn.

Roep bredere indicatoren van welvaart

Sinds economische welvaart in landen gemeten wordt aan de hand van het bruto binnenlands product (bbp) is er oog geweest voor de beperkingen ervan en zijn er voorstellen gedaan voor meer omvattende welvaartsmeting. Goede voorbeelden hiervan zijn de *Index of Social Progress* en de *Human Development Index*. Het onderzoek naar brede welvaart heeft onlangs nieuw elan gekregen in de door de OESO geïnitieerde ‘Beyond GDP’ beweging. De CBS-monitor voor ‘brede welvaart’ is één van de producten daarvan.

Vooralsnog heeft geen van de vele voorgestelde indexen van brede welvaart het bbp van de troon kunnen stoten. Dat heeft te maken met het verschil tussen veronderstelde en kennelijke welvaart. Net als het bbp meten indices van brede welvaart voornamelijk ‘veronderstelde welvaart’, maar zijn ze gevoeliger voor de nadelen ervan. Ook worden indicatoren van ‘veronderstelde’ en ‘kennelijke’ welvaart in indexen van brede welvaart vaak ten onrechte door elkaar gebruikt.

Verskil veronderstelde en kennelijke welvaart

Veronderstelde welvaart is de aanwezigheid van condities waarvan gedacht wordt dat ze goed zijn voor mensen, zoals inkomen, sociale gelijkheid en gezondheidszorg. Kennelijke welvaart is hoe goed de mensen gedijen in het land zoals blijkt uit hoe lang en gelukkig ze er leven (Veenhoven 2005).

Het bbp meet een bepaald soort veronderstelde welvaart, namelijk de beschikbaarheid van goederen en diensten in een land. Daarvan wordt aangenomen dat veel goed is en méér beter. In de huidige indexen voor brede welvaart domineren eveneens noties van veronderstelde welvaart. Naast economische omstandigheden zoals inkomen en

---

¹ Een verkorte versie van dit paper is verschenen in Economische Statistische Berichten (ESB) dossier ‘[Metten van Welvaart](#)’

² Emeritus-hoogleraar aan de Erasmus Universiteit en buitengewoon hoogleraar aan de Noord-West Universiteit in Zuid-Afrika. E-mail: veenhoven@ese.eur.nl

werkgelegenheid zijn ook ‘veiligheid’, ‘sociale samenhang’ en ‘cultuurparticipatie’ als indicator opgenomen. Indexen van brede welvaart bevatten echter soms ook enkele indicatoren van kennelijke welvaart zoals ‘gezondheid’ en ‘tevredenheid’.

Beperkingen van *veronderstelde* welvaart

Een eerste probleem zit in de selectie van de condities waarvan verondersteld wordt dat ze ‘goed’ zijn. Wat goed is voor de samenleving is niet altijd goed voor individuele burgers. Critici van het bbp betwisten dat de veelheid aan goederen en diensten het leven beter maken en hechten meer aan eenvoud. Er zijn ook twijfels over wenselijkheid van de toegevoegde criteria in indexen van brede welvaart, zoals bijvoorbeeld volledige arbeidsparticipatie. Is het wel zo goed dat moeders met jonge kinderen buitenhuis werken? En is werken tot je 70ste wenselijk? Een hogere arbeidsparticipatie kan positief uitwerken op de welvaart en de belastingontvangsten, maar zeker niet iedereen is geschikt voor voltijds betaald werk.

Een tweede probleem zit in de aanname dat méér ook beter is. Dat geldt niet alleen voor de stroom aan goederen en diensten die door het bbp gemeten wordt, maar ook voor additionele indicatoren in indexen van brede welvaart zoals opleiding. We brengen in Nederland gemiddeld twintig jaar van ons leven door in schoolbanken. Het is kwestieus of nog langer leren wel beter is.

Een derde probleem zit in de gewichten die worden toegekend aan de diverse indicatoren in indices. In het bbp wordt de waarde van goederen en diensten in geld uitgedrukt, wat niet zonder problemen is. Bij indexen van brede welvaart is dat nog lastiger. Zo is het aantal uren vrije tijd moeilijk te vergelijken met een indicator als de biodiversiteit in een land.

Een vierde probleem is dat veronderstellingen over wat goed is voor mensen door de tijd veranderen. Voor het bbp geldt al dat we goederen en diensten minder belangrijk gaan vinden naarmate we er meer van hebben. Verandering van opvattingen is een nog groter probleem bij indexen van brede welvaart. Zo was biodiversiteit nog geen item in de jaren ‘70 toen het Sociaal en Cultureel Planbureau de Levens-Situatie-Index ontwikkelde. Hoe breder de notie van veronderstelde welvaart, hoe gevoeliger de metingen ervan zijn voor dit soort veranderingen in het opinieklimateit en daarmee ook hoe minder geschikt ze zijn voor monitoring door de tijd.

De meest fundamentele beperkingen van deze metingen van veronderstelde welvaart is dat ze een reflectie vormen van de politieke agenda van het moment; de inhoud is ook typisch resultaat van onderhandeling tussen politieke stakeholders. Als zodanig geven deze metingen een beeld van *voortgang* op de ingezette koers, maar niet van de *juistheid* van die koers.

Onderscheiden van *veronderstelde* en kennelijke welvaart

Veronderstelde welvaart betreft *levensvoorwaarden*, kennelijke welvaart betreft *levensuitkomsten*. Het is niet zinnig om voorwaarden en uitkomsten door elkaar te gebruiken, zoals wel gebeurt in verschillende indices van brede welvaart, waaronder die van het CBS.

Voorwaarden en uitkomsten moeten uit elkaar worden gehouden, zodat aan de *uitkomsten* kan worden afgelezen welke *voorwaarden* er meer of minder toe doen. Dat is nog niet gebruikelijk in het denken over welvaart. In geval van gezondheid is dat het wel. Er is

geen index van gezondheid in landen waarbij het aantal kilometers open riool per inwoner wordt *opgeteld* bij het aantal gevallen van infectieziekten. Die factoren worden wél onderzocht op hun samenhang.

Metten van *kennelijke* welvaart

De mate waarin een biologisch organisme goed gedijt weerspiegelt zich onder meer in diens levensduur. Dat geldt voor plant, dier en mens. Bij verder ontwikkelde dieren reflecteert de mate waarin ze gedijen ook in hoe prettig ze zich voelen. Een belangrijke functie van gevoelsmatige ervaring is er om de overlevingskansen te bevorderen. Dieren handelen weliswaar naar die gevoelsmatige ervaring, maar zijn zich er waarschijnlijk niet van bewust en kunnen dat niet communiceren. De meest volwassenen weten wel hoe prettig ze zich voelen en kunnen dat communiceren. Daardoor kan de mate waarin mensen gedijen ook worden afgemeten aan hun zelf-gerapporteerd geluk. In combinatie met de levensduur levert dat de index van Gelukkige Levensjaren, die internationaal bekend onder de naam Happy Life Years (HLY).

Gelukkige levensjaren meten

Hoe *lang* mensen gemiddeld leven in een land kan worden gemeten aan de statistische levensverwachting. Dat is een schatting van statistici van de toekomstige levensduur van een bepaalde generatie op basis van sterfte in eerdere generaties en verwachte ontwikkelingen voor de huidige generatie. Deze verwachting staat los van hoe mensen er zelf over denken. Hoe *gelukkig* mensen zijn in dat land kan worden vastgesteld aan de hand van zelfrapportages in enquêtes onder de bevolking. Een gangbare enquêtevraag luidt: ‘Hoe gelukkig voelt u zich de laatste tijd?’, waarop respondenten kunnen antwoorden met een rapportcijfer tussen 0 en 10 (Veenhoven 2018c).

De levensverwachting kan worden gecombineerd met de geluksbeleving door het aantal verwachte levensjaren wordt te vermenigvuldigen met de mate van geluk op schaal van 0 tot 1. Als inwoners van een land gemiddeld 60 jaar oud worden en iedereen daar dolgelukkig is (score 1) levert dat land 60 gelukkige levensjaren. Zijn de mensen er maar matig gelukkig met een score van 6, dan komt het aantal gelukkige levensjaren uit op 36 gelukkige levensjaren.

Deze maat van kennelijke welvaart lijkt erg op de in de gezondheidszorg gehanteerde Quality of Life Adjusted Life Years (QALYs). Het verschil zit in de kwaliteit van leven die hier gemeten wordt met subjectieve levensvoldoening en in de gezondheidszorg meestal met indicatoren van functionele gezondheid.

Feiten over Gelukkige Levensjaren in landen

Inmiddels is voor 154 landen bekend hoe lang en gelukkig de inwoners er tegenwoordig leven (Veenhoven 2018a). Aan de top staan Scandinavische landen als Denemarken met ruim 66 gelukkige levensjaren en onderaan Afrikaanse landen zoals Togo waar het aantal gelukkige levensjaren rond de 15 ligt. Nederland staat op de 11^e plaats in die ranglijst met 61,7 gelukkige levensjaren.

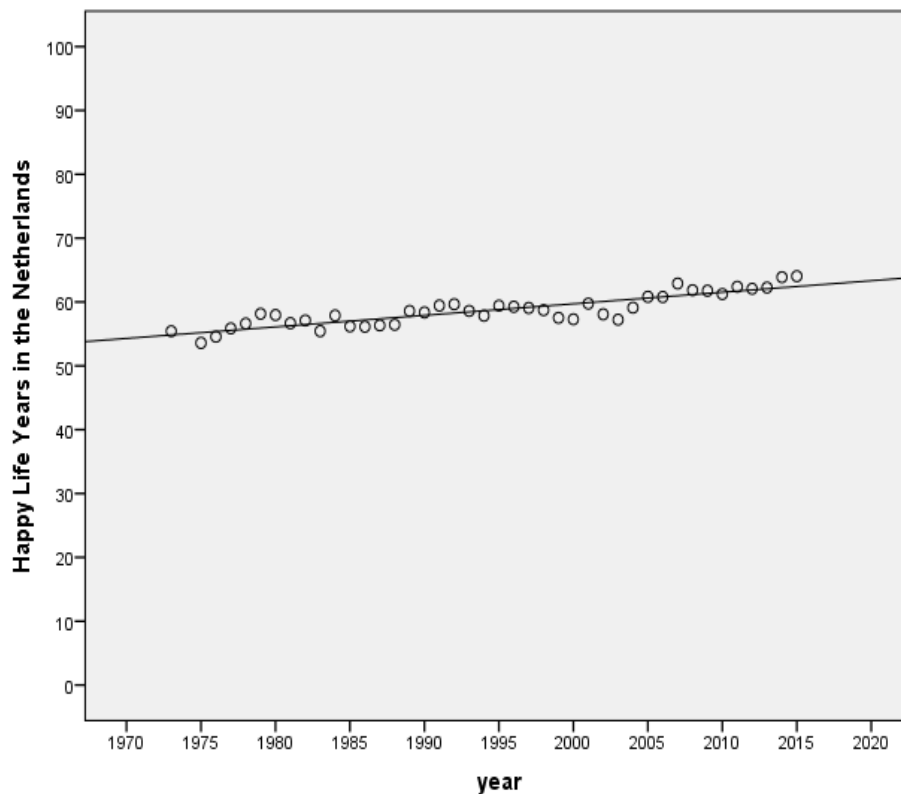
Tabel 1: Ranglijst van landen met meest gelukkige levensjaren

Rang	Land	Voldoening in het leven (1-10)	Levensverwachting in jaren	Gelukkige levensjaren
1	Costa Rica	8,5	79,9	67,9
2	IJsland	8,1	82,1	66,4
3	Denemarken	8,4	79,4	66,4
4	Zwitserland	8	82,6	66
5	Canada	8	81,5	65,3
6	Noorwegen	8	81,5	65
7	Mexico	8,3	77,5	64,2
8	Finland	7,9	80,5	64
9	Zweden	7,8	81,8	63,7
10	Australië	7,6	82,5	62,4
11	Nederland	7,6	81	61,7

Bron: World Database of Happiness

Voor 18 ontwikkelde landen is de ontwikkeling sinds de jaren '70 ook beschikbaar. In die tijdreeksen tekent zich een historisch ongekeerde stijging af (Veenhoven 2018b). De toch al kennelijk welvarende Denen boekten een winst van nog eens tien gelukkige levensjaren en in Nederland steeg het aantal gelukkige levensjaren met 7,6.

Figuur 1: Groei gelukkige levensjaren in Nederland 1972-2015

Bron: World Database of Happiness

Voorwaarden voor gelukkige levensjaren

Aan de hand van deze gegevens kan een beeld worden gevormd van objectieve levensvoorwaarden die er meer en minder toe doen. Dan blijkt het bbp een belangrijke factor te zijn, maar niet allesbepalend. Illustratief in dat verband is het hoog aantal gelukkige levensjaren in Costa Rica en Mexico, landen met een relatief lager bbp.

Hoe lang en gelukkig mensen leven in een land is onder meer sterk afhankelijk van de kwaliteit van de overheid, de bestuurstechnische kwaliteit in het bijzonder (Ott 2011). Goede ambtenaren gaan kennelijk samen met gelukkige burgers. Een andere factor van belang blijkt de geestelijke gezondheidszorg. Ook hier is Costa Rica een goed voorbeeld, waarbij een goed deel van het budget voor gezondheidszorg aan de geestelijke gezondheidszorg wordt besteed. Keuzevrijheid blijkt ook een factor van belang. Misdaadcijfers doen er minder toe, althans in relatief veilige landen zoals Nederland. Inkomensongelijkheid in landen vertoont ook maar weinig verband met gelukkige levensjaren van de mensen die er wonen.

Waarom meten met gelukkige levensjaren

Ten eerste wordt *kennelijke* welvaart in het land gemeten in plaats van de mate waarin *vooronderstelde voorwaarden* voor een goed leven zijn gerealiseerd. Zo maakt dit het mogelijk om het realiteitsgehalte van veronderstellingen hierover empirisch te toetsen en onderscheid te maken tussen voortgang van ingezet beleid en de zin daarvan. Een goed voorbeeld is de vraag in hoeverre groei van de arbeidsparticipatie nu daadwerkelijke heeft geleid tot een toe- of afname van het aantal gelukkige levensjaren.

Ten tweede wordt de welvaart van *mensen* in beeld gebracht. De meting wordt niet vermengd met zaken die goed zijn voor de *maatschappij* als geheel. Daardoor kunnen mogelijke conflicten tussen individu en samenleving worden geïdentificeerd. Een voorbeeld hiervan is het opleidingsniveau. Goed voor een land, maar hoogopgeleiden blinken niet uit door groter geluk (Veenhoven & Choi 2012).

Ten derde is deze maat *eenvoudig*. Er zijn naar twee indicatoren voor nodig en de informatie is ruim beschikbaar. Anders dan bij het meten van brede welvaart is hier geen sprake van arbitraire selectie uit de beschikbare statistieken.

Een vierde voordeel is de goede *vergelijkbaarheid* tussen landen. Dat blijft lastig, maar deze maatstaf doet dat beter dan de plaats- en tijdgebonden indexen voor brede welvaart.

Ten laatste is deze welvaartsmaat *begrijpelijk* voor de burger en goed te accepteren. Mensen kunnen zich meer voorstellen bij een 'lang en gelukkig leven' dan bij 'brede welvaart'. Een lang en gelukkig leven is immers precies wat veel mensen willen voor zichzelf en hun kinderen.

Inbedden in beleid

Gegevens over gelukkige levensjaren hebben we al. Wat nu nog moet gebeuren is systematisch gebruik van die informatie bij grote keuzen, zoals rond welvaartsgroei en sociale zekerheid. De gangbare vraag is in hoeverre welvaartsgroei en meer sociale zekerheden elkaar bijten of versterken. Het meewegen van de effecten op gelukkige levensjaren kan bijdragen aan het geluk van de bevolking en moeten meegewogen worden in de afruilen die gemaakt worden bij het maken van beleid. Zo waren we in het recente

verleden voorzichtiger geweest met bezuinigingen op het openbaar bestuur en de geestelijke gezondheidszorg als het effect op gelukkige levensjaren was meegewogen.

Referenties

Ott, J.C. (2011) Government and Happiness in 130 Nations: Good Governance Fosters Higher Level and More Equality of Happiness, *Social Indicators Research*, 102, 3 – 22

Touburg, G. & Veenhoven, R. (2015) [Mental Health Care and Average Happiness: Strong Relationship in Developed Nations](#). *Administration and Policy in Mental Health Services Research*. 42, 394 - 404

Veenhoven, R. (1996) [Happy Life-Expectancy: A comprehensive measure of quality-of-life in nations](#). *Social Indicators Research* 39, 1-58

Veenhoven, R. (2005) [Apparent quality of life in nations: How long and happy people live](#) *Social Indicators Research*, 71: 61-86

Veenhoven, R (2009) [Well-being in nations and well-being of nations: Is there a conflict between individual and society?](#), *Social Indicators Research*, 91: 5-21

Veenhoven, R. (2018) [World Database of Happiness: Archive of research findings on subjective enjoyment of life](#), Erasmus Universiteit Rotterdam.

Veenhoven, R (2018a) Happy Life Years in 158 nations 2005-2014: How long and happy people live. *World Database of Happiness*,

Veenhoven, R. (2018b) [Trend Happy-Life-Years in Nations 1946-2015: How long and happy people live](#). *World Database of Happiness*,

Veenhoven, R. (2018c) World Database of Happiness, collection Happiness in Nations, [Overview of happiness surveys using Measure type: 112G / 11-step numeral Happiness](#), viewed on 2019-03-10

Veenhoven, R. & Choi, Y. W. (2012) [Does Intelligence Boost Happiness? Smartness of All Pays more than Being Smarter than Others](#), *International Journal of Happiness and Development*, 1, 5 - 27